

Kulturutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om studiestöd och lagen om allmänt bostadsbidrag

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om studiestöd och lagen om allmänt bostadsbidrag (RP 160/2024 rd): Ärendet har remitterats till kulturutskottet för betänkande och till grundlagsutskottet för utlåtande.

Utlåtande

Utlåtande har lämnats av

- grundlagsutskottet GrUU 54/2024 rd

Sakkunniga

Utskottet har hört

- konsultativ tjänsteman Virpi Hiltunen, undervisnings- och kulturministeriet
- förmånschef Piia Kuusisto, Folkpensionsanstalten
- politisk sakkunnig Simon Blomfelt, Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf
- intressebevakningsexpert Suvituuli Lundmark, Finlands Yrkesstuderandes Centralförbund - SAKKI rf
- sakkunnig inom socialpolitik och inkludering Iiris Hynönen, Finlands Gymnasistförbund rf
- sakkunnig i intressebevakning Onni Härkönen, Alliansen för Finlands Studerande - OSKU rf
- socialpolitisk sakkunnig Erica Alaluusua, Finlands studerandekårers förbund - SAMOK rf
- socialpolitisk sakkunnig Sakari Tuomisto, Finlands studentkårers förbund FSF rf.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- finansministeriet
- social- och hälsovårdsministeriet
- Helsingforsregionens studentbostadsstiftelse (HOAS)
- Forskningsstiftelsen för studier och utbildning Otus sr
- Rådet för yrkeshögskolornas rektorer Arene rf
- Ammattiosaamisen kehittämisyhdistys AMKE ry
- Finlands universitetsrektors råd UNIFI rf.

Betänkande KuUB 10/2024 rd

PROPOSITIONEN

I propositionen föreslås det att lagen om studiestöd och lagen om allmänt bostadsbidrag ändras.

Det föreslås att studerande som bor i en hyres- eller bostadsrättsbostad ska ha rätt till bostadstillägg. Bostadstilläggets belopp ska vara högst 80 procent av de månatliga och enligt kommungrupp fastställda maximala bostadsutgifterna.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2025 och avses bli behandlad i samband med den.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 augusti 2025.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Det föreslås att lagen om studiestöd och lagen om allmänt bostadsbidrag ändras så att studerande som omfattas av studiestödssystemet och som inte är vårdnadshavare till ett barn överförs från allmänt bostadsbidrag till studiestödets bostadstillägg den 1 augusti 2025. Syftet med propositionen är att på grund av behovet att anpassa statsfinanserna minska statens utgifter för studerandenas boendeutgifter. Ändringen genomför också regeringsprogrammets skrivning om att göra gemensamt boende mer lönsamt. Den uppskattade nettobesparing som ändringen medför stiger till 57 miljoner euro till år 2028.

Kulturutskottet förordar de föreslagna ändringarna och tillstyrker lagförslagen utan ändringar. Utskottet konstaterar att den föreslagna ändringen förtydligar stödsystemet för studerande och verkställandet av förmåner, när de inkomster som påverkar bostadstillägget och kontrollen av dem stämmer överens med studiepenningen och den studerande kan ansöka om stöd med en enda ansökan.

Enligt propositionen överförs uppskattningsvis 208 500 studerande som omfattas av det allmänna bostadsbidraget till studiestödets bostadstillägg i och med reformen. På grund av skillnaderna mellan systemen kan det ske betydande förändringar i stödnivån för de studerandes boende. Om boendekostnaderna för de studerande som överförs till bostadstillägget hålls på nuvarande nivå, beräknas stödet minska för cirka 75 procent av de studerande. För ungefär en fjärdedel beräknas stödet för boende förbli oförändrat eller öka. Att stödet minskar beror dels på att nivån på de boendeutgifter som beaktas är lägre, dels på att allmänt bostadsbidrag betalas året om och studiestödets bostadstillägg endast för studiemånaderna. I propositionen bedöms det att cirka 19 000 studiestödmottagare kommer att vara i behov av utkomststöd på grund av övergången till bostadstillägg, i synnerhet under sommarmånaderna.

Den föreslagna reformen innebär att tyngdpunkten för samhällets stöd i pengar förskjuts från att stödja boendet i riktning mot att stödja studierna. I ett sakkunnigyttrande framförs det att förskjutningen av tyngdpunkten är välkommen, eftersom stödformerna i anslutning till studierna i första hand bör granskas med tanke på främjandet av studierna.

Betänkande KuUB 10/2024 rd

Kategorisering enligt kommungrupp. Enligt förslaget ska bostadstilläggets belopp vara högst 80 procent av de månatliga bostadsutgifterna. I bostadstillägget beaktas regionala skillnader i boendekostnaderna, och de maximala boendeutgiftsgränserna bestäms enligt kommungrupp på samma sätt som för det allmänna bostadsbidraget. Den maximala hyra som ska beaktas är 370, 310 eller 270 euro beroende på den studerandes boendekommun. Kulturutskottet anser att det är motiverat att boendeutgiftsgränserna bestäms enligt kommungrupp eftersom det finns stora regionala variationer i boendeutgifterna. Kategoriseringen enligt kommungrupp jämnar också ut de största minskningarna av stödet för boendet i de områden där boendeutgifterna är högst.

Individuell förmån. Övergången från det hushållsspecifika bostadsbidraget till bostadstillägget som är ett individuellt stöd innebär en stor förändring jämfört med nuläget. Kulturutskottet anser att det individuella stödet är tydligt och påpekar att ändringen gynnar gemensamt boende och således förbättrar situationen för till exempel studerande som bor med sin make eller sambo, när inkomsterna för maken eller sambon eller någon annan medlem i hushållet inte längre påverkar stödbeloppet.

Inkomstgränser. Kulturutskottet noterar också att inkomstgränserna för studiestödet är högre än inkomstgränserna för det allmänna bostadsbidraget. Den som får studiestöd kan således förbättra sin försörjning med löneinkomster smidigare än de låginkomsttagare som omfattas av bostadsbidraget. De studerande har också möjlighet att för sina levnadskostnader utnyttja statsborgen för studielån, vars belopp den 1 augusti 2024 höjdes från 650 euro till 850 euro i månaden för dem som uppnått myndig ålder och studerar i hemlandet.

Grundlagsutskottets utlåtande. Grundlagsutskottet har i sitt utlåtande om propositionen (GrUU 54/2024 rd) konstaterat att grundlagens 16 § 2 mom. inte i sig garanterar att studiepenningen hålls uttryckligen på den nuvarande nivån och förutsätter inte heller att studiepenningen höjs enligt förhöjningen i den allmänna kostnadsnivån. I utlåtandet framförs också i fråga om bestämmelserna om social trygghet i 19 § i grundlagen att ansvaret för de grundläggande sociala rättigheterna inte enbart kan bäras av det allmänna och att också boendet i huvudsak ska förverkligas på individens eget initiativ. Grundlagsutskottet framför i sitt utlåtande att den föreslagna lagstiftningen sammantaget inte är problematisk med avseende på grundlagen och att lagförslagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Totalreformen av studiestödet. I flera sakkunnigyttranden har man lyft fram de konsekvenser av ändringen som upplevs som problematiska samt vissa ändringsbehov som inte har tagits in i den aktuella propositionen. Kulturutskottet konstaterar att de ändringar som föreslås i yttrandena kan granskas som en del av den pågående totalreformen av studiestödet. Utskottet anser det också viktigt att man noga följer vilka konsekvenser de ändringar som nu föreslås i lagstiftningen har för statsfinanserna och de studerandes boende samt studier och studieframgång, och att konsekvenserna bedöms i samband med totalreformen av studiestödet.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Kulturutskottets förslag till beslut:

Betänkande KuUB 10/2024 rd

Riksdagen godkänner lagförslag 1 och 2 i proposition RP 160/2024 rd utan ändringar.

Helsingfors 28.11.2024

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Tuula Haatainen sd
medlem Eeva-Johanna Eloranta sd
medlem Pia Hiltunen sd
medlem Laura Huhtasaari saf
medlem Hanna Kosonen cent
medlem Milla Lahdenperä saml
medlem Mikko Ollikainen sv
medlem Nasima Razmyar sd
medlem Sara Seppänen saf
medlem Markku Siponen cent
medlem Jaana Strandman saf
medlem Mari-Leena Talvitie saml
medlem Oskari Valtola saml
ersättare Teemu Keskisarja saf.

Sekreterare var

utskottsråd Maiju Tuominen.

Betänkande KuUB 10/2024 rd

Reservation

Reservation

Motivering

Vi motsätter oss att de studerande överförs från det allmänna bostadsbidraget till studiestödets bostadstillägg. De studerandes försörjning och möjlighet att koncentrera sig på studierna ska säkerställas genom ett studiestöd som är tillräckligt högt och har betoningen på studiepenningen, innan de går vidare och omfattas av den generella tryggheten.

Regeringsprogrammet har som mål att genomföra en totalreform av studiestödet. Bostadsbidraget för studerande borde ha behandlats i samband med den.

Lagreformen strider med syftet med studiestödet, eftersom förutsättningarna för heltidsstudier försämrats när försörjningsnivån sjunker. Dessutom inverkar den försvagade försörjningen på de studerandes välbefinnande och ork.

Övergången från allmänt bostadsbidrag till bostadstillägg innebär att stödet för boende minskar för ett stort antal studerande. Ändringarna beror på att de maximala boendeutgifterna som beaktas i bostadstillägget är mindre än i fråga om det allmänna bostadsbidraget och att det allmänna bostadsbidraget betalas året om, medan studiestödets bostadstillägg betalas endast för studiemånaderna.

Regeringen Orpos åtgärder minskar förmånerna i pengar för heltidsstuderande med upp till nästan en tredjedel. Förmånsnivån kommer sannolikt att vara den klart svagaste i Norden och den lägsta sedan studiestödsreformen 1992.

Bostadstillägg betalas i genomsnitt för 6,6 månader och bostadsbidrag i genomsnitt för 8,6 månader. För dem som studerar hela året betalas bostadstillägg normalt för 9 månader i fråga om högskolestudier och 10 månader i fråga om studier vid läroanstalter på andra stadiet. I fråga om det allmänna bostadsbidraget för studerande som studerar hela året betalas bidraget i genomsnitt under 12 månader, det vill säga under hela året.

Om de studerande på nytt överförs till studiestödets bostadstillägg innebär det för en typisk studerande att bostadsbidraget beroende på kommungrupp minskar med 59,80—98,10 euro per månad under studiemånaderna och dessutom med 275,80—394,10 euro i månaden under sommarmånaderna. Stödet för boende kan således minska med upp till 2 000 euro per år för ensamboende studerande.

Eftersom studiestödets bostadstillägg betalas endast för studiemånaderna, ökar den föreslagna ändringen användningen av utkomststöd framför allt under sommarmånaderna utanför studierna.

Den föreslagna ändringen påverkar också samordningen av stödet för boende med andra förmåner. Vid sjukdom och funktionsnedsättning och i många situationer där studiestödet dras in överförs de studerande från bostadstillägg till allmänt bostadsbidrag och på nytt tillbaka till bostadstillägg. Dessutom kommer man i större utsträckning permanent att övergå till att omfattas av det

Betänkande KuUB 10/2024 rd

Reservation

allmänna bostadsbidraget när den maximala stödtiden för studiestöd har löpt ut och när en familj där föräldrarna är studerande får sitt första barn. Alla dessa och motsvarande situationer ökar arbetsmängden för kunderna och dem som verkställer besluten.

Till följd av den försämrade förmånsnivån för studerande kommer användningen av studielån sannolikt att öka ytterligare. Studielånestocken är i nuläget fyra gånger större än för tio år sedan. Skuldsättningen kommer sannolikt i och med de åtgärder som det nu beslutats och som det ännu ska fattas beslut om att öka ytterligare och studielån på eventuellt 30 000 eller 40 000 euro blir vanliga i framtiden. Sådana skuldbelopp inverkar negativt på unga vuxnas livsbeslut, till exempel när det gäller möjligheterna att köpa bostad eller bilda familj. Skuldproblemen i anslutning till studielånet håller på att öka.

Riskerna med att ta studielån är olika för studerande från olika bakgrunder. Försämrat stöd för de studerandes boende ökar också ytterligare betydelsen av högskolestuderandenas familjebakgrund och försämrar jämlikheten i utbildningsmöjligheterna. De som kommer från bakgrunder med de minsta inkomsterna drabbas hårdast av försämringarna, eftersom de ekonomiska stödnärens betydelse för att trygga ekonomin under studietiden ökar.

Utgifterna för utkomststödet beräknas öka med 6 miljoner euro från och med 2026 i och med överföringen av de studerande till bostadstillägget. När de studerande överfördes till det allmänna bostadsbidraget 2017, minskade utgifterna för utkomststödet enligt Statens revisionsverks revisionsberättelse med hela 44 miljoner euro, vilket är en avsevärt större ändring än den som nu har beräknats. Beräkningen av utgiftsökningen inom utkomststödet är alltså klart i underkant. De ökade utgifterna för utkomststödet kan äta upp största delen av den besparing som eftersträvas genom överföringen. Utkomststödet är en oskälighetsfälla särskilt för unga förvärvsdugliga personer. Dessutom har regeringen som mål att användningen av utkomststödet kraftigt ska minska. På dessa grunder är överföringen inte alls ändamålsenlig.

Bostadstilläggets belopp för studerande som bor och studerar utomlands

För studerande som bor på hyra och studerar utomlands är bostadstillägget också i fortsättningen 210 euro i månaden, framgår det av propositionen. Om en studerande under studierna i Finland får det högsta möjliga bostadstillägget på 216—296 euro i månaden, minskar bostadstillägget till 210 euro i månaden när han eller hon beger sig utomlands för att studera.

Den låga internationella mobiliteten bland studerande har lyfts fram som en utmaning och en ökad mobilitet har fastställts som ett utvecklingsmål inom utbildningspolitiken. Att hålla bostadstillägget för studier utomlands på en lägre nivå än bostadstillägget för studier i hemlandet är en åtgärd som inverkar negativt på studier utomlands.

Folkpensionsanstaltens verksamhet

De föreslagna ändringarna inverkar väsentligt på Folkpensionsanstaltens verksamhet. De förutsätter vissa ändringar i Folkpensionsanstaltens informationssystem, anvisningar, blanketter, kundinformation och nättjänster. Dessutom förutsätter genomförandet av de föreslagna ändringarna utbildning av personalen och i synnerhet när ändringarna träder i kraft också beredskap för

Betänkande KuUB 10/2024 rd

Reservation

att behovet av rådgivning ökar. De föreslagna ändringarna ökar samordningen av förmånerna och överföringarna mellan studiestödets bostadstillägg och det allmänna bostadsbidraget, och de torde i någon mån också öka antalet besvär över beslut om allmänt bostadsbidrag.

Bostadssituationen för studerande

Syftet med propositionen är att stödja gemensamt boende och förmånligare boende. En central tanke är att största delen av dem som får studiestöd i fortsättningen kommer att behöva en förmånligare bostad. Detta är inte möjligt, eftersom de studerande redan nu tävlar om förmånliga bostäder med andra grupper av människor med låga inkomster. Det finns studentbostäder till rimligt pris för mindre än en fjärdedel av de högskolestuderande. Antalet studentbostäder kan inte ökas, eftersom investeringsstödet för bostadsbyggande har försämrats.

När de studerande överförs från det allmänna bostadsbidraget till att omfattas av bostadstillägget påverkar det i högre grad betalningsförmågan hos de studerande i huvudstadsregionen än i andra universitetsstäder. Hyresnivån i huvudstadsregionen är högre än i övriga Finland.

Viktiga konsekvenser av stödändringen:

- Efterfrågan på studentbostäder ökar betydligt.
- Det råder brist på studentbostäder till skäligt pris i tillväxtorterna.
- Studietiden finansieras genom arbete och studierna drar ut på tiden för en del av de studerande.
- Särskilt de sommarmånader som inte omfattas av bostadstillägget har stor inverkan på den studerandes försörjning.
- Exempelvis en studerande i Helsingfors med en hyra på 590 euro i månaden har fått följande stöd för boendet: 466 euro 2023, 394 euro 2024 (stödändring i april 2024), 296 euro 2025 efter stödreformen (augusti 2025). Det stöd som den studerande blir med i handen har alltså minskat med 170 euro under två års tid för studiemånaderna, samtidigt som stödet under sommarmånaderna är 0 euro.

Det kan antas att efterfrågan på kollektivbostäder inte ökar, eftersom behovet av flexibla och smidiga studiemöjligheter har förändrats särskilt i och med distansstudier. Bland de sökande till studentbostäder söker 70 procent en enrummare. Konsekvenserna drabbar kraftigast huvudstadsregionen, där efterfrågan på hyresbostäder ökar. Till exempel ökade befolkningen i Helsingfors med 10 935 personer 2023. Största delen av de inflyttade bor i hyresbostäder.

De studerandes välbefinnande och ork

Läget med tillgången på hyresbostäder till ett skäligt pris är belastande också för de studerandes vardag. Enligt studie om högskolestuderandes hälsa och välbefinnande (KOTT) förekommer det redan nu förhållandevis mer problem med psykisk ohälsa och stress bland de studerande än hos hela den vuxna befolkningen. Var tredje högskolestuderande lider av symptom på ångest och depression.

Oron för försörjningen inverkar i hög grad på välbefinnandet och orken. Enligt KOTT-studien från 2024 har försörjningssvårigheterna bland högskolestuderande ökat mellan 2021 och 2024.

Betänkande KuUB 10/2024 rd
Reservation

Cirka en femtedel av de studerande som deltog i studien uppgav att deras utkomst hade varit mycket knapp och osäker under de senaste tolv månaderna. En fjärdedel uppgav att de under det senaste året varit rädda för att maten skulle ta slut på grund av brist på pengar och nästan var femte studerande uppgav att de prutat ned sina läkemedelsutgifter.

När stödet för de studerandes boende försämras finns det också en risk för att försörjningsproblemen ökar, vilket i sin tur inverkar negativt på de studerandes välbefinnande och ork.

Förslag

Vi föreslår

att riksdagen förkastar lagförslagen.

Helsingfors 28.11.2024

Pia Hiltunen sd
Eeva-Johanna Eloranta sd
Tuula Haatainen sd
Nasima Razmyar sd